

obravnavah človeka in družbe večkrat sklicuje na pomembne sodobne avtorje, kakor so Zygmunt Bauman, René Girard, Hans Küng, Emmanuel Levinas, Alasdair MacIntyre, Paul Ricoeur, Charles Taylor, Joachim Bauer in drugi.

Iz knjige *Od etične osebe k dialoški družbi* je mogoče razbrati avtorjevo prizadevanje za uveljavitev dialoga in za

omejevanje nasilja na vseh področjih. Poleg tega je njegovo delo prispevek k celostnemu razumevanju človeka, družbe in religije, to pa ima v sodobnem času, ko so na mnogih področjih uveljavljene težnje po omejevanju človeka na eno samo dimenzijo, velik pomen in težo.

Ana Martinjak Ratej

Frank J. Coppa. *The Life and Pontificate of Pope Pius XII: Between History and Controversy*. Washington: The Catholic University of America Press, 2013. 306 str. ISBN: 978-0-8132-2016-1.

Knjigo Franka J. Coppa, učitelja cerkvene zgodovine na Katoliški univerzi v Washingtonu, bi lahko ocenili kot povzetek zelo intenzivnega preučevanja življenja in dela papeža Pija XII., katerega smo bili priče v zadnjih petih letih, potem ko je petdesetletnica (2008) njegove smrti prinesla nov val polemičnih in nasprotujočih si objav. Pri tem sta bila v veliki meri pomembna le obravnavana delovanja papeža Pacellija med drugo svetovno vojno in odnos do vprašanj, ki jih je sprožil vzpon nacizma. Avtorji so se razdelili v dve skupini: bolj glasna je ponavljala trditve iz začetka šestdesetih let preteklega stoletja, ko so med procesom proti nacističnemu zločincu Adolfu Eichmannu prišle na dan vse grozovitosti nacističnega režima in je negativne glasove o papežu leta 1963 spodbudil še Rolf Hochhuth s svojim naročenim dramskim delom *Der Stellvertreter*; druga skupina se je skušala uveljaviti z argumenti v prid papežu in nje-

govemu delu v času nacizma, torej z ocenami, ki so o njegovem delu prevladovala za njegovega življenja in ob smrti. Drugi skupini je bila v močno oporo ustanova *Pave the Way*, ameriška judovska organizacija, ki si je zadala nalogo, da zbere in objavi čimveč dokumentov, s katerimi bi osvetlili življenje in delo papeža Pija XII.

Ob mnogih vprašanjih, ki so pretresla Evropo in velik del sveta v 20. stoletju – to je v času delovanja Eugenia Pacellija –, s katerimi se je moral ta papež soočiti, je postal najbolj sporni papež tega stoletja, in čeprav so čas njegovega papeževanja že mnogi preučevali, ostaja vse do najnovejših dni najmanj razumljen. To gre pripisati predvsem težkim problemom, s katerimi se je moral spopasti, vključno z drugo svetovno vojno, z nacističnim genocidom nad Judi, s političnim propadom Evrope, s pohodom komunizma, s hladno vojno, z grožnjo uničenja zaradi atomske oborožitve. Vrednotenje njegovih odgovorov na težke probleme se je močno razlikovalo. Coppa je v svojem delu zbral veliko število pričevanj in zapisov, ki so nastali za papeževnega življenja, ob njegovi smrti in neposredno po njej. Tako v krščanskih kakor v judovskih krogih so v tem

obdobju prevladovala pozitivna ocena, eni in drugi so bili njegovi občudovalci, v zapisih so ga neredko imenovali »prvi moderni papež« (str. xii). Le nekaj let po njegovi smrti pa je nastal temeljit preobrat pri ocenjevanju njegovega ravnanja. To se je zgodilo pod vplivom zgodovinskih dogodkov, literarnih dogodkov, močne ideologije in iskanja krivca za holokavst.

Vsebina knjige je poleg uvodnega dela, v katerem so predstavljene korenine spornih vprašanj in predložen oris historiografije zadnjega desetletja, razdeljena na deset poglavij, katerih glavni poudarki so: zgodovina družine Pacelli, otroštvo (otrok je oče odraslega človeka), oblikovanje diplomata, delovanje v Nemčiji (1917–1929), služba državnega tajnika papeža Pija XI. (1930–1939), srečanje z drugo svetovno vojno, »molk« med holokavstom, Bližnji vzhod, Palestina in Izrael, Pij XII. med hladno vojno in njegova tradicionalnost in modernost. Zadnje in sklepno poglavje pregleda papeževo zapuščino, ki je razpeta med zgodovino in kontroverznostjo, med reformo in tradicijo, med modernizacijo v družbi in modernizmom v Cerkvi (str. xxix). Dodatna vrednost uvida v knjigo je prav v pregledu in v oceni številnih del, ki so bila objavljena v zadnjih letih. Dodana sta seznam vseh papeževih enciklik in obsežen pregled arhivov in arhivskih fondov, v katerih je mogoče iskati dokumentacijo za čas Pija XII. in obsežno literaturo.

Mnogi ocenjevalci so delo Franka J. Coppa pozdravili kot uravnoteženo in podrobno biografijo in kot njeno izvirnost poudarili, da je povzela celotno življenje tega papeža, tudi njegovo mladost, obdobje izobraževanja, duhovniška leta do odhoda v Nemčijo in ves

predvojni čas (do 1939), pa tudi čas po drugi svetovni vojni. Družina Pacelli, ki je imela pomembno mesto v cerkveni državi, je ostala zvesta papežem tudi po izgubi njihove posvetne oblasti in je k vodstvu Cerkve prispevala vrsto kleriških in laičkih sodelavcev (papežem so bili svetovalci predvsem v finančnih in v pravnih zadevah, opravljali so pomembne uradniške naloge). Razširjena družina, krščanske vrednote v njej in zvestoba rimskemu škofu so imele pomemben vpliv na mladega Eugenia Pacellija, na njegovo kariero in na ravnanje v času velikih mednarodnih konfliktov. Posamezni avtorji, ki so morda spregovorili tudi o družini Pacelli, so imeli pri obravnavi virov zelo selektiven pristop. Pri pripravi dela je Coppa uporabil vse dosegljive vire in spise, ki so bili objavljeni v zadnjih letih. Tako je osrednjo temo Pijevega življenja, to je vojna leta in holokavst, postavil v širši kontekst njegove življenjske poti, izkušenj sodelovanja s papežem Benediktom XV. med prvo svetovno vojno in neposrednih srečanj s predstavniki sovjetskih oblasti v Berlinu, različnosti pristopov k reševanju globalnih vprašanj med papežem Pijem XI. in državnim tajnikom Pacelijem, kakor tudi v kontekst dogajanja v širši družbi in v katoliški Cerkvi. Coppa je tako pomembno prispeval k boljšemu poznavanju papeža, o katerem je bilo doslej objavljenih največ del, in hkrati postavil nekatere trditve, ki bodo izzvale še nadaljnje raziskave in polemične zapise; pri tem mislimo na koncepte papeževe nepristranskosti in njegovega domnevnega protijudovstva oziroma antisemitizma, na prevlado diplomatskih motivov nad moralnimi in posebne naklonjenosti nemškemu narodu in na več drugih.

Bogdan Kolar